

Але мені здається, проте, що з цією справою не все гаразд. Мені думається, що до цього питання ближче повинні підійти саме дитячі робітники і установи: школа, а в першу чергу—піонерробітники. Не ставлячи питання про якусь персональну винагороду дитині, що виконує певну роботу, можна і треба ставити питання про компенсацію роботи цілого дитячого колективу, чи груп дітей, якщо ці групи працюють в імені колективу. Тут широченне поле для використання коштів, зароблених дитячим колективом: і поповнення бібліотеки, і придбання спортмайна, і кошти на влаштування різних екскурсій і, нарешті, допомога тим дітям бідноти, що досі не ввійшли в колективи...

І саме на цьому ґрунті можна і треба прищеплювати дітям виробничі навички, виховувати свідомого працівника-колективіста, що органічно не може мислити собі праці інакше, як колективного зусилля коло колективної справи з колективним же матеріальним ефектом.

Характерно, що коли принесли цукерки з крамниці для розподілу між учасниками походу на шкідників, частина дітей поставилася до цього скептично:

— Хай би краще зошитів нам купили, або олівців кольорових, щоб для всіх, щоб можна було колективно користатися! Або книжок у шкільну бібліотеку!—заявили діти.

(Далі буде).

Д. ГРУДИНА

ДЕСЬ ВІД ПОРОГІВ ВЕРСТ ЗА СОРОК...

(З блокноту).

Ущухли запальні заклики від представників революційної літератури 22 країн, другої міжнародньої конференції революційних письменників.

Знайшли спільну мову революційного пролетаріату—англійці, німці, американці, угорці, французи, італійці, болгарі і грузини, росіяни й українці, поляки й білоруси, чехо-словаки й хінці, японці, румуни й євреї.

Багато їх...

Тут і визначні сили, що вже мають певне стає ім'я в світовій літературі: Бруно Ясенський, Мате Залка, Бела Іллеш, Йоган

нес Бехер, Людвіг Рен, Ервін, Кіш, Майкл Голд, Ернст Глезер, Пауль Кернер, Акол Акоюн (народний поет Грузії та Вірменії). Тут і ціла фаланга молоді, такої надійної молоді, що прийшла в літературу від станка й варстату, через робкорівські гуртки...

15 листопаду в суто-діловій атмосфері закінчила конференція свою роботу. Прийняло директиви новообране бюро. Вислухали ухвали—бойові накази бійці пера для подальшої боротьби-праці.

Тиснуть востаннє руки, ті, що виїждять, тим, що залишаються.

Сердечно дякують закордонні т.т. пролетаріатові Української Радянської Республіки і громадянства столиці за теплу гостинність, братню зустріч...

В найбільших театрах столиці — «Березіль», театр ім. Шевченка, в Будинку Червоної Армії в робітничих клубах провадяться інтернаціональні вечори змички, урочисті проводи, прощання.

Вітає пролетаріят Харкова чужоземних гостей, дають урочисті обіцянки боротися далі майстри художнього слова, борці.

— «За єдину в світі батьківщину всіх трудящих—за СРСР!»...

— За справжнє визволення пролетаріату там у себе...

— Проти хижадьких вихваток світової буржуазії, проти організованого наступу міжнародного капіталу на країну Рад...

Усдухають запальні заклики...

Стихають промови оплески...

Лише очі відблискують тим вогнем, що горить негасимим полум'ям в грудях багатьох сотень будівників всесвітнього соціалізму.

Горять очі у молодих ленінських піонерів, і від їхнього палу ще яскравішими здаються червоні краватки, що їх урочисто вони пов'язали на шії своїм почесним гостям...

Кінчається інтернаціональний вечір. Тисячні натовпи бойовими викликами:

— Rot Front!

— Слава!

— Хай живе всесвітня Революція!—проважають гостей.

Кінчається свято.

Гості хочуть побачити наші будні. Гості хочуть почути мову не лише урочистих запальних закликів, пишних обіцянок, багато-значних цифр і переплєтених схем, картограм і діаграм... Вони хочуть знати й буденне, звичайне, так як воно є, життя заводів, фабрик, колгоспів, комун...

Вони багато чули за нашого велетня, що викликає здивовання скрізь за кордоном, що примушує визнати наш хист, енергію, вмiстiсть й ентузіязм від всіх техноспеціів світу...

Письменників цікавить:

— П'ятирічка в дії...

— Наші Дніпрельстан...

Пізно вночі спеціалiьним потягом делегація вирушає з Південного вокзалу в напрямі—

— На Запоріжжя.

І вже на ранок другого дня письменники в центрі новоіндустріялізованого краю.

Десятитисячний натовп робітників, селян, червоноармійців, студентства улаштовує урочисту зустріч гостям.

Представники Міськради, профспілок, заводів, Червоної армії, культурно-містєдьких закладів гаряче вітають світову конференцію письменників саме в тих місцях:

Де колись лунали бойові вигуки козаків-запорожців.

Де колись Дніпром могли проноситись через пороги лише сміливі на байдаках.

І де зараз—

Луною йтимуть шуми турбин...

Гудки від фабрик і заводів...

І переможний гул машин...

**
*

З піснями, з веселими жартами, під ласкавими проміннями осіннього сонця, демонструючи свою солідарність і єдність, проходять усі—і гості й хазяї містом.

Нашвидку снідаємо в місцевому готелі. Вирушаємо далі.

— На Дніпрельстан...

По дорозі ще кілька зупинок, ще зустрічі, ще привітання.

Аж ось і саме серце будівництва. Вже майорять мури Дніпрової греблі.

Немов казкові фортеці високо вгору зп'ялися вежі.

Понад сорок кам'яних «биків» от-от візьмуть у шори буйно-бурхливій хвилі Дніпра.

Так кортить швидше глянути на всю цю велич зблизу.

— Якось не віриться, що нас туди всіх пустять...

— Та й як ти його там пройдеш?.. Виявляється,—дуже просто.

Спочатку в клуб ІТС—послухати коротеньку доповідь про ролю і значіння Дніпровського будівництва. А там, розбившись на три великих групи (за мовними ознаками), відчуваючи погорду і радість:

— За своє будівництво!..

— За соціалістичне!

Ми всі такі чомусь маленькі зразу... стаєм віч-на-віч з громадами бетону і граніту, заліза й чавуну.

Повз нас кругом снують такі в'юнки, немов лялькові, паротяги із цілим ешелюном вагончиків-платформ, а на них, теж зовсім як лялькові, коли дивитись здалеку—цеберка із свіжозамішаною «кашою» бетону... Така зовсім невеличка «порція» цієї каші міститься в цих цеберках—всього лиш 20 тонн...

Гігантська «рука» електричного крану м'яко й упевнено підносить цеберку на 35—40-метрову височінь і легко й непомітно спускає чергову порцію у ненажерливі пащі «биків»...

Іноді «для смаку» і для того, щоб кладка була міцніша, до каші домішують «невеличкі» шматки гранітної породи, теж у 20—30 тонн вагою.

«Ізюминкою» зветься тут такий шматочок.

А іноді «каша» й «молока» просить. Ріденького бетону з цементу, щоб ним залити всі шпаринки у граніті, де починають нову кладку.

І вже два береги й середина Дніпра забетоновані цією кашкою з ізюмом, залиті молоком аж від самого днища старого, від глибоких котлованів, на 30—40-метрову, а то й більшу височінь угору...

— 34 метри заввишки над ординаром мусить бути гребля, щоб дати енергію велетенським турбинам на 980.000 кінських сил...

900.000 тисяч тонн кладки було запроєктовано на цей сезон...

— 814.500 тисяч виконано,—свідчать показники.—А ще ж сезон не закінчився.

Через якісь неймовірні хаті трубопроводів, дротів, тросів, шланг, смоків; через карколомні драбини і мости, повз незчислимі лінії рейок, що гадючаться у всі боки, у нас під ногами, з боку, над головою, оминаючи теслярів, бетонярів, механіків і машиністів, такалажників і мулярів, під вереск пневматичних свердел, що шурують гранітні глиби берегів, потоплюючи у величезних хмарах пороку, в супроводі грандіознішої симфонії—сирен, гудків, лязгу, стукоту, бадьорих вигуків:

— Майна!

— Віра!

— Наддай!

— Вперед! Назад!..

— Готове!..

Ми просуваємось через стоси лісу, гори каменю у самий центр Дніпра, на середню загату—місце колишнього фарватеру і бачимо чудову панораму:

Ліворуч від нас, на правому березі, вся скута ще дерев'яними обалопами, сягнула від нас високо вгору величезна споруда—серце і мізковий центр усього комбінату—майбутня гідро-електрична станція...

А праворуч—на лівім березі—замикаючи гігантську «підкову» всіх споруд, на страшенній глибині, прорито вже в гранітні котловани: місце майбутніх шлюзів, що от-от відкриють шлях у саме Чорне море...

Позаду нас, напроти греблі, розкинувшись в два рукави, тече Новий і Старий Дніпро.

Там теж є на що глянути. Там сполучає береги й майбутнє нове місто науки і культури—острів Хортицю, а через Хортицю й Велике Запоріжжя аж два мости...

Та зараз нам про них лише говорять. Зараз ми, спустившись з правого берега, проходимо через увесь Дніпро, загатою й містками, повз кам'яні громади биків греблі. Під ногами у нас сердито вирує старий, реве, гнівається, несе свої піняві хвилі на малу Хортицю, не затримуючись навіть і на хвилику біля такого зручного, щоб відпочити, крісла Катерини... Не озираючись назад, спішить старий, лютує, боїться, що силу його, міцну ще й таку дужу, візьмуть і скують...

Свавільний плін—куди й коли завгодно—скерують пляном і творчим розумом людських домислів...

Примусять тратити свою енергію не марно, а з користю для сотень, тисячів трудящих...

Не розуміє ще цього старий... Та швидко зрозуміє!

Бо вже ж поодинокі темні і відсталі прошарки будівників: прогульників і симулянтів, рвачів і літунів теж зрозуміли... Ми піднімаємось через круті стрімчасті сходи вгору на лівий берег, обходимо греблю, повертаємо знов до правого берега. По дорозі стрічаємо дві «Чорні каси». Це для тих, що незрозуміли ще велетенських темпів будівництва нашої доби. Що не ввімкнулися у героїчний рух змагання... Що в грандіозних розмірах будівельного патосу гадали за можливе просунути свої шкурно-рабські навички і інтереси (не вмерли ще й такі). Моральний вплив, виховна робота, засудження товаришів і—«чорні каси», як десь далекий пережиток, вже не працюють. Зачинені стоять... Їх колись знесуть так само, як організована свідомо рука майстра зносить непотрібну зараз скелю «Дурну»... На зміну до життя приходить розум і свідомість. Усе «дурне», шкідливе і вороже мусить вмерти. Вже вмирає.

А натомість росте велике Запоріжжя. Нове соціалістичне місто. Дніпровський комбінат, заводи! Завод металургійний, для виробу металю вищої якості, вартістю 170 міль., з продукцією в 1.050.000 тонн. 6.000 робітників працюватимуть. Завод Електросталі, вартістю 77 міль., продукція—360.000 тонн, робітників—7.000. А далі йде алюмінієвий завод. Завод «майбутнього металю» і ціла низка хемзаводів, що допоможуть нам підвищити стан сільського господарства. Вартість хемкомбінату запроєктовано у 84 міль. карб. А ще є надрові багатства, що віками лежали мертвим капіталом нерухомі. Їх ми будемо здобувати, і на цей завод обчислено понад 12 міль. А щоб усе це добути й розвезти по теренах України, СРСР, за кордон, а звідти те, що треба нам, торуються нові шляхи.

Другого дня на ранок розбиваємося знов на три групи: одні—«лірики»-поети, їдуть човнами оглянути красу Дніпра неповто-

риму, страшну романтику колишню, що от-от зійде в небуття...
Пороги!

Другу цікавить острів Хортиця і те нове, що гармонійно поєднує два береги двома велетнями, чудом будівельної техніки, що творить єдину струнку композицію всієї панорами будівництва: мости; водночас споглянути на все з Дніпра.

Третю цікавить весь комбінат, і мости так само, але... прозаїк-реаліст говорить тут: «Кудись в якесь село... Комуну б нам отут побачити».

**

У двох автобусах, душ в 30 «з таким», ідемо у глиб району, верстов за 10—12, у село Канцеровку. Тут колись було аж три комуни:

«1 Травня»:

«Майбутнє»;

«Червоний Смолоскип».

Зараз це одна інтернаціональна комуна. Але про це ми довідуємось на місці. Поки що нам радять просто знайомитись:

— з німецькою комуною.

Попотрусившись із півгодини по кучугурах, буераках (шосе ще не готове, ми бачимо як її спішно закінчують майстрі), допомігши у 2—3 місцях машині, що «загрузла»—дісталися ми, гості несподівані, до комуни.

Всі комунари на роботі.

Назустріч—завкультвідділу. Привітались.

— Чули ми за вашу німецьку комуну, товаришу.—Це від письменників.—Дозвольте ознайомитися. Як живете, працюєте?

— Вельми раді, товариші—у відповідь завкультвідділу. — Охоче познайомимо, покажемо все. Тільки... Наша комуна не лише німецька. В нашій комуні є й українці, й росіяни, євреї, булгари й німці. Інтернаціональна наша комуна. Так і зветься.

Хвилянка замішання, ніяковости, а далі усмішки задоволення. Співчутливі вигуки.

— Це й добре... Це ще краще—ми теж інтернаціональна група письменників.

**

— Об'єднує «інтернаціональна» 504 комунари.

— Землі 1200 га, 953 га оранки.

— Як з пляном? Та от судить самі: за річним пляном (на 1930 р.) повинна була здати комуна 3.960 пуд. хліба.

— А здали?

Очі вп'ялися в т. в. о. голови комуни, селянина Габрусенка, а олівці загострилися, занурилися у бльокноти.

— А здали—11.600!

Шарудять бльокноти, вираховують відсотки олівці...

Двома десятками мов нотуються характерні менти життя комуни.

— Усю свою продукцію, всю зайвину здаємо на Дніпрельстан. От, наприклад, молока за 8 місяців продали Дніпрельстанові на 70.000 карб.

— Оце хазяйствечко!

— Да... Молоко від 264 молочних корів доїмо спецустаткуванням електроприладдям. Із Швейцарії виписали.

— А як із реманентом?

— Тут все гаразд. Комуна мала своїх шість тракторів—віддали по артілях, нас обслуговує МТС.

— І що ж, вправляється?

— А чого ж?.. Осінню сівбу виконали в 5 день.

Проходимо великим дворитцем. 5.000 птиці, 60 коней, силос на 20.000 пудів. Заглядаємо в чистенькі затишні «номери» з табличками імен, як у лікарні, в коровники, на стайні, знайомимося з млином, маслозаводом. Дістаємось у хлібопекарню—саме при нас виймають з печі свіжі, рум'яні буханки напівбілого...

— Пудів 20—25 щодня печем.

— Скільки же це на душу?—Прикидає з математичним «ухилом» прозаїк.

— А ми не рахуємо. Скільки треба—стільки й їж...

— Про хліб читаємо в клубній стінгазеті № 1 «вірші Комунара: «Колись і тепер».

А тепер чого діждались

На пшеничний розігнались

Без пшениці ні гу-гу

Кажуть —

Яшний наганя жагу.

Заходимо в кам'яний на три поверхи будинок комунарів. Електрика, водяне опалення, ванни.

— О, та це же як у місті!..

— А ви ж як гадали. У нас і ясла й садки дитячі, й школи...

Справді прекрасний будинок в філії № 2, з чистеньким двориком з піском, з просторими, теплими кімнатами, з невеличкими ліжками, з кімнатами для ігор, з відповідним персоналом, — цілком задовольняють вимогам і потребам молодого покоління.

**
*

Поруч філії № 3 — німецька школа, 4-літка.

— От би заглянути туди, — висловлюють бажання літерати.

— Послухати б, розпитати...

— Шож, можна! — І вже за хвилину здивована, але й зацікавлена малеча зустрічає письменників пронизливими, запитливими очима. Дехто з дальніх лав підводиться навшпиньки, щоб краще розглянути гостей; дехто обсмикує сорочку; інші підтягують краватки. А всі разом — настороженість.

— Що воно?.. Хто такі?.. До чого?..

Дає коротеньке пояснення вчитель. Розказують за себе, за мету подорожі до УСРР, на Дніпрельстан, до них у Канцеровку і в школу — письменники. Вітають...

Обличчя в школярів підкреслено суворі. Думки не даремно пробують зосередитись. Очі гостро нишпорять по постатях: німців, англійців, португальців, — усі такі подібні «до наших»... Ага, ось американець!.. — А он япанець!.. — ці не такі, як усі...

А ото, мабуть, француз?..

— Чому француз? — австрієць!..

Але й чому австрієць?.. Доказів ніяких!

— Може діти хочуть спитати що гостей?..

— Як там життя, наука, які краї? (вчитель).

Діти трохи ображені на свого вчителя... І хороший чоловік, а... отак соромить їх перед письменниками світу!

— Діти...

А втім, яка слушна нагода пересвідчитися, хто з них американець, хто австрієць.

Та запитати просто так незручно та й нечемно. Треба щось придумати, щоб складно вийшло.

— Кажи, Карло...

— Говори ти, Альбрехте...

— Хай Гайнріх...

— Привітайте нас американською мовою від усіх робітників та селян Америки, що ви про них казали.

Це—Луїза.

Товариш Потанкін задовольняє прохання. І доросло-мудрі діти хитрувато зиркають один на одного.

— Ну й молодця Луїза!..

— А як ви боролися за Угорську революцію?..

— Уважно слухають товариша Матейка. Очі горять, жменьки стиснуто, у декого от - от капнуть сльози, але... хіба може піонер плакати?.. Ніколи в світі!..

— Скільки піонерів закордоном?..

— А чи можуть закордоном піонери вільно виходити на вулицю, як от у нас?

— Чи правда, що робітників і селян там б'ють резиновими налиццями?

Діставши відповідь, що б'ють:

— Так чому ж там, за кордоном, так довго не роблять Жовтневої революції?

Черга настала переглянутися дорослим.

— І чому не пустили наших піонерів до Германії на зльот всесвітній?

Забули вже школярі про соромливість і незручність, не розглядають вже чужоземних гостей, як якусь диковину. А за프로сто і по-діловому розпитують про все, оцінюють, порівнюють і висновки роблять тут же.

— Про річки й моря американські... панські.

— Про худобу, що її не так як у нас забирає робітник і бідний селянин у пана й куркуля, а навпаки.

— Про утиски й арешти комунарів.

І на прощання хоч дехто із завзятих «філателістів» і просять чи то яку монету американську, або марку до колекції. А проте не забувають нагадати:

— Привітання піонерам всього світу.

І бойовий наказ:

— Не гайтеся із революцією!..

Ще раз заїздимо в комуну. На обід саме зійшлися інтернаціональці.

Вітаємо з перемогами на трудовому фронті комунарів. Обіцяють письменники розказати трудящим всього світу, як живе й

працює, як будує соціалізм робітник і селянин радянських Республік. Міцно потискуємо один одному руки і під гучні вигуки — Rot Front!

— Слава!

Ідемо на острів Хортицю. Оглянути Дніпрові мости.

**

«Ростуть мережева гіганти

І над старим і над новим»...

Хочеться переключитися з такої безпомічної, такої блідої і безсилої мови прози, що ніяк не здатна списати, висловити всю ту велич, той патос, справжнє піднесення, дійсний героїзм трудового фронту, що його споглядаєш на протязі більш як 25 кілометрових просторів.

Протягом усіх цих 25 кілометрів швидким алюром «Форду» перед твоїми очима майорять корпуси заводського комбінату. Служби, робітничі міста, 5—6-поверхові оселі. Електрика і пар, стиснене повітря і пневматичні молотки, усе це у неймовірних темпах, у грюкоті, з шаленим ревом, в якомусь, нібито хаотичному, калейдоскопі проноситься перед очима, шугає повз вуха, відразу без будьякого ладу, ніби без системи; здається що ти в якомусь лісі, де навкруги тебе непроходимі хащі, скелі і ти, як і всі інші, немов у напівсні от-от заблудиш, згинеш...

Але ось вибравсь ти «на чисте», оглянувсь трохи... Протер очі й бачиш: як все тут до ладу!

Як пристосоване одне до одного. Яка система струнка і які красиві завершення людської мислі. Споруди поодинокі. Коли їх брати навіть окремо—як частину цілого.

Нові мости, чудо будівельної техніки, особливо причаровують зір, особливо вимагають змінити будівну прозу на урочисту мову поезії.

Великий, на три арки—через Новий Дніпро, і ще більший одноарочний—через Старий Дніпро—чекають своїх поем, своїх співців.

А втім нас усіх сьогодні цілком задовільняє і така собі звичайна проза.

Висуванець з робітників, десятник нині, товариш А. по Червоному плетеву—в 5.000 тонн гіганту, і просто мовою свого ра-

порта розкажує деталі, знайомить з подробицями виробництва. Цей рапорт хіба це не найкраща поема колективного творця-поета? Хіба не стиль це нашої доби?

Та ось читайте краще самі.

«РОБІТНИЧИЙ КЛАСІ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК І ЙОГО КЕРІВНИКОВІ ВСЕ-СОЮЗНІЙ КОМУНІСТИЧНІЙ ПАРТІІ (БІЛЬШОВИКІВ).

Рапорт

Будівників мосту через р. Старий Дніпро.

1. Обов'язок, даний Урядові й робітничий класі відкрити рух по мосту Старого Дніпра на 13 роковини Жовтня будівники мосту виконали.

2. Радянська інженерська думка, утворивши проєкт одного з перших мостів світу конструкцією, системою, красою, що задовольняє останнє слово мостової техніки, довела свою здібність і відданість робітничий класі в будівництві соціалістичної держави.

Рисунок вчорашнього дня сьогодні обернувся на живу дійсність.

3. Відповідальну роботу спорудження найбільшої в Європі сталевий арки виконано об'єднаними зусиллями радянських та чеських робітників і техніків на 2 місяці раніш від договореного терміну.

4. Екіпажну переїзну частину відкрито на 5 місяців раніш від терміну.

5. Якість виконаної роботи забезпечує тривалу й бездоганну службу конструкції, зводячи до мінімуму експлуатаційні витрати на утримання мосту.

Якість роботи пролетарського мосту Радянського Союзу може правити за приклад мостобудівництва буржуазної Європи.

Постанову XVI партійного з'їзду про підвищення якості роботи виконано цілком і бездоганно.

Будуючи міст робітничий колектив показав отакі досягнення:

1. Поголовне ударництво й форма соціалістичного змагання, збираючи й клепаючи прогінні будови.

2. Дотермінове закінчення й використання робочої сили дає 50.000 доларів економії чужоземною валютою.

3. Комуністичні форми праці: ударництво й соцзмагання дали на роботах 20% економії.

4. Гандж силіцієвих нют, відповідаючи водночас вимогам бездоганного абсолютного твердого садження доведено до 3% проти нормально припустимих 5%.

5. Виконуючи постанови XVI партійного з'їзду про підготування кадрів, вивчено й кваліфіковано 100 робітників різних дефіцитних фахів і 4 старших монтери. Їх передається будівництву Дніпрокомбінату.

Два радянських інженери, що працювали на мосту, кваліфікувалися в засвоєнні чужоземної заводської й монтажної техніки і по закінченні мосту передають себе в розпорядження робітничої класи для дальшої роботи в радянському мостобудівництві.

6. Міст на 5218 тонн вагою зібрано протягом 306 робочих змін силами колективу з 200 російських та чужоземних робітників, 3-х інженерів і 12 чолов. молодшого технічного персоналу.

7. Пересічної продукційності робітнього дня дійшли: на складання—33,5 тонн при максимумі 80 тонн, на клепанні—150 штук при максимумі 480 шт.

8. У використанні механізмів досягнуто продукційність 15,7 тонн на календарний день на всі наявні заводи.

Зазначені показники рекордні не лише для нашої, ба й для буржуазної техніки.

Передаючи сьогодні цю споруду, як вкладок у соціалістичне господарство Радянського Союзу, робітники й інженерно-технічний персонал готові для дальшої роботи, готові своєю працею довести всім нитікам та неймовірам так правого, як і лівого табору, що робітнича класа Радянського Союзу з непохитною енергією й певністю остаточної перемоги будуватиме соціалізм Радянського Союзу і захищатиме свою працю від зовнішніх нападків.

Хай живе й квітне робітнича класа, що подає нечувані приклади трудового героїзму.

Хай живе, міцнішає й твердо керує проводир пролетаріату—Всесоюзна Комуністична Партія (більшовиків)!

8-го Листопада 1930 року.

Колектив будівників через ріку Старий Дніпро“.

І що я тут можу додати?

Хіба висловити своє найбільше задоволення з того щастя що я усе те бачив... Що я читав цей твір епохи. І що я живу в той самий час і на тій одній шостій земної кулі, де є такий творець і є такі поеми.

Я. ЛІМАНОВСЬКИЙ

БІЛОРУСЬКА ЛІТЕРАТУРА СЬОГОДНІ

Ще й досі інколи доводиться чути про білоруську літературу «взагалі», коли не поділяють білоруських письменників на категорії, згідно їх творчості. На диспуті в Москві, присвяченому літературному об'єднанню «Перевал», т. Горбов, один з керівників цього правого літгрупування, заявив, що «Радянська література після Жовтня є єдиний потік». Такі розмови ще живуть і в БСРР. Професор Клейнбордт, напр., видав книгу (російською мовою) п. н. «Молодая Белоруссия». В цій книзі нешановний професор, виразник поглядів білоруських нац-демократів, запевняє, що, напр., «при аналізі літературних явищ у Білорусі навряд чи можна користуватися з загального марксистського критерія, а що мова може йти про окремий «минський марксизм», бо Білорусія країна перш за все селянська, аграрна і тому закони марксизму до неї не можуть бути застосовані. «На жаль, книга ця, націоналістично-демократична щодо трактування питань, єдиний є підручник російською мовою, за допомогою якого російський читач знайомиться з білоруською літературою».

Тенденція розглядати білоруську літературу як єдину, демократично-народницьку, революційну — дуже живуча в Білорусі. Ця тенденція надто яскраво показує на бажання затушувати, замаскувати клясову боротьбу в літературі, замаскувати дійсне антипролетарське обличчя окремих білоруських літературних угруповань і окремих письменників. Так правоопортуністична концепція безумовно є шкідлива і орієнтується на «примирення» щодо антипролетарських вилазок в літературі. З другого боку, деякі викладачі літературних дисциплін, користуючися з концепції проф. Переверзева, додумуються поділити

білоруську літературу навіть... на шість соціальних категорій. Існує ще плутанина в розумінні опреділення й поділу літератури на пролетарську, селянську, попутницьку й т. д. В програмах з літературознавства, що вживаються в білоруських школах, можна знайти таке, напр., пояснення що до літератури: «Пролетарською літературою зветься така, яка освітлює темпи з робітничого життя, селянського життя» й т. д.

Диференціяція в білоруській літературі за останній час зроби́ла досить яскраві межі, і вже тепер потрібне більш точне опреділення основних тенденцій у розвитку білоруської літератури і співвідношення сил, щоб більш правильно і послідовно проводити в ній пролетарську лінію.

За наших конкретних умов білоруській пролетарській літературі доводиться мати основного супротивника — націонал-демократизм. В чому ж полягають основні засади націонал-демократизму?

Білорусь — країна з кволо розвиненою промисловістю, країна переважно аграрна селянська. Звідси висновок, що перше місце повинно належати не пролетаріатові, а селянству. Провідником же такого керівництва повинна бути інтелігенція, або вірніше та її частина, що зв'язана з заможним селянством. Білоруський нарід «демократичний», своєї білоруської буржуазії не має. Звідси висновок, що білоруський нарід єдиний і нема ґрунту для розгортання класової боротьби. Єднання тут відбувається по лінії національній, а не соціальній. Культурна програма націонал-демократизму — будівництво культури національної формою і національної змістом, себто культури буржуазної. Ідеалізація білоруського минулого, так званого «золотого віку» білоруської культури. Додамо ще теорію «самобутности». Основні елементи цієї терії — розвиток білоруської культури самобутно, відірваність її від революційної пролетарської культури СРСР, орієнтація на Захід.

Екстрактом націонал-демократизму є демократична незалежна білоруська буржуазна держава під протекторатом Польщі. Таким чином, націонал-демократична платформа — звичайна буржуазна платформа, тільки застосована до конкретних білоруських умов. Ця платформа відбиває інтереси білоруської глитайні, нової буржуазії і зв'язаної з ними правої частини білоруської інтелігенції. Отже, відокремлювати націонал-демокра-

мократичні погляди від новобуржуазних і глітайських, значить, тільки плутати питання. Націонал-демократична платформа, як бачимо, вся загалом і в окремих своїх частинах протиставиться принципам комуністичної партії, пролетарським принципам і скерована проти інтересів робітничої класи, біднішого селянства і середняцтва. Вона ворожа до пролетарської літератури. Це конкретна буржуазна платформа, що протиставиться платформі пролетарській.

Коли не цілком, не в усій своїй стрункій системі, то окремими елементами, іноді не досить яскравими, ця націонал-демократична концепція відбивалася і частково відбивається й тепер у творах окремих білоруських письменників. Дореволюційна білоруська література, так званий «Нашенівський період» (назва походить от тодішньої газети «Наша ніва») — давала значну данину націонал-демократичним поглядам.

Білоруська пролетарська література не може вважати за свій початок «Нашенівський період», не може вважати, що вона тільки продовжує цей період. Пролетарська література зароджується ще за капіталістичних умов. Та розвиватися, рости вона може лише тоді, коли складаються для цього сприятливі соціальні умови. Напр., після Жовтневої революції успішно росте і розвивається білоруська пролетарська література. На західній же Білорусі, що окупована від Польщі, молоді паростки білоруської революційної літератури знищуються польським фашизмом.

Зрозуміло, в білоруській літературі спостерігаються не тільки чіткі чи замасковані елементи націонал-демократизму. В ній просочуються інколи й загальні новобуржуазні елементи, властиві й іншим літературам.

«Як в царині ідеології взагалі, так і в царині художньої літератури зокрема, новобуржуазні впливи висловлюються і в простій, грубо безпосередній формі і в формі замаскованій, інколи найнесподіваніше переплітаючися з різними настроями, що їх не можна відносити до новобуржуазних, при чому в цьому другому вигляді новобуржуазний вплив виявляється досить часто. Маскуючи неможливість утворити цільний і закінчений художній образ новобуржуазного героя, новобуржуазна література користується або з відкритої ідеалізації героїв білого руху, або ж дає більш чи менш викінчені зразки енергійних куркулів без-

принципових ділоків американського типу, антисуспільних індивідуалів, циніків і т. д. Ці ж умови сприяють і тому, що не маючи можливості позитивного протиставлення герою пролетарської літератури свого героя, новобуржуазна література іде на шлях ворожої критики, злої сатири тих чи тих недоліків у радянському будівництві, спошлення, приниження й наклепного висміювання завдань соціалістичного будівництва, проповіді індивідуалізму, ідеалізації старого ладу, життя й т. д. Сума настроїв, що йдуть по лінії новобуржуазної літератури, не єсть щось струнке, ціле,—навіпаки, складається з найрізноманітніших частин. Рештки старих, розбитих пролетарською революцією світоглядів, позбавлені своєї колишньої цільності, переплітаються з паростками тих настроїв, з яких може зформуватися світогляд нової буржуазії». (З резолюції з'їзду ВАПП'у).

Новобуржуазні елементи у вищепоказаних формах просочуються також і до білоруської літератури, проходять іноді й до творчості письменників-попутників, яких не можна віднести до новобуржуазної літератури.

Подальший зріст соціалістичних елементів народного господарства і культури, наступ пролетаріату на рештки капіталізму в нашій країні, подальший етап у цьому наступі, — ліквідація глитаїні як класу на базі суцільної колективізації,—викликає жорстокий опір буржуазно-націоналістичних елементів, активізує їх боротьбу проти пролетаріату... Відбувається загострення класової боротьби, росте, поглиблюється диференціація й серед письменників. Попутницька частина письменників і ті дрібнобуржуазні елементи, що ще на першому етапі революції були лояльні чи йшли з пролетаріатом, тепер уже перестали бути попутниками і опинилися на другому березі. За умов гострої класової боротьби виростають і вимоги щодо попутників. Нині вже мало одного «визнання» радянської влади. Потрібно вже більш певно виявити своє ставлення до боротьби, що йде нині між пролетаріатом і буржуазією. Друга частина попутників, поступово позбавляючися своїх вагань, намагалася йти за пролетаріатом, зробила нові кроки в цьому напрямку, відповідно до нових етапів революції, наближалася до пролетарської лінії в літературі. Та в наслідок того, що частина попутників опинилася в буржуазному таборі, тепер термін «попутник» став об'разливою назвою, майже лайкою для дійсних попутників. Прогне

все ж треба повернути цьому термінові права громадянства, застосовуючи його тільки до дійсних попутників пролетаріату на культурному фронті.

Ось подібне розшарування, всупереч всіляким ненауковим теоріям Клейнбордтів і до їх подібних, відбувалося і відбувається й в білоруській літературі. Єдино-вірний буде розподіл письменників на чотири основні соціальні категорії: пролетарські, селянські, попутницькі, новобуржуазні. Зрозуміло, для зарахування до тієї чи іншої категорії треба брати за критерій творчість письменника, тенденції його розвитку, публіцистичні його виступи.

Нині в БРСР існує три літорганізації; БілАПП, «Полим'я», «Узвишша».

Попередниками БілАПП'у є літоб'єднання «Молодняк», що виникло ще 1923 р. «Молодняк» — це найстаріша і тоді єдина в БСРР літературна організація. Вона об'єднувала в своїх лавах головним чином молодих білоруських письменників, частково ж і письменників старшого покоління. За своєю платформою і творчістю більшості своїх членів, це була революційна білоруська літературна організація, що в ній поруч письменників пролетарських об'єдналися й письменники селянські і молоді письменники з відомим націонал-демократичним ухилом у своїй творчості. Загальна, «простора», революційна в основному платформа «Молодняка» не змогла, проте, затримати в його лавах досить різноманітні елементи. Соціальні процеси, що відбувалися в країні, не могли не відбитися й на «Молоднякові». Починаючи з 1926 р. «Молодняк» переживає кілька розколів і одколів. Так 1926 р. з «Молодняка» виходить група письменників, що й організувала «Узвишша». Восени 1927 р. виходить ще одна група, на цей раз бувші керівники «Молодняка» і організовують разом зі старішими письменниками — «Нашенівцями» літературну групу «Полим'я». Пролетарське ядро, що залишилося в «Молоднякові», зваживши на попередні помилки об'єднання, насамперед, розпливчатість і неконкретність платформи, рішуче повертає на пролетарську лінію, вступає до ВОАПП'у і через рік реорганізується в БілАПП. Крім пролетарської групи був. «Молодняка» до БілАПП'у входять як секції пролетарські письменники єврейські, польські, литовські, російські, латвійські.

БілАПП зараз є основна пролетарська літературна організація на літфронті в БСРР. Ні «Полим'я» ні «Узвишша» такою назвати не можна. Основне активне в суспільному і творчому розумінні ядро БілАПП'а є пролетарське (за наявності конкретних умов, при чому пролетарське щодо творчості, а не походження). БілАПП послідовно і твердо проводить пролетарську лінію в літературі.

Характерною особливістю білоруського літературного руху є те, що літературні об'єднання виникли раніше, ніж відбулася більш чітко диференціація. Напр., в БСРР і досі немає об'єднання селянських письменників. Білоруські селянські письменники розпорошені майже поміж усіма літературними об'єднаннями. Єсть вони й в лавах БілАПП'у. Відсутність об'єднання селянських письменників ставить перед БілАПП'ом завдання більше звертати увагу на розвиток селянської літератури. Нині вживається заходів до організації в БСРР товариства селянських письменників. В БілАПП'і є, напр., окремі селянські письменники і молоді письменники, що їх тепер ще не можна назвати пролетарськими: це скоріше ліво-попутницькі письменники, що поступово засвоюють пролетарську ідеологію, поступово переходять у творчості на пролетарський шлях. Це так звані «внутрішні попутники». В лавах БілАПП'у за відповідного керівництва, за створення певних сприятливих умов вони скоріше цілком перейдуть на пролетарський шлях в літературі.

БілАПП за останній час провів велику боротьбу з націонал-демократизмом. БілАПП єдина в БСРР літературна організація, що проводить широку суспільно-масову роботу: виступи в робітничих клубах, на підприємствах, організація і керування літературними гуртками (робота ця проте ще недостатня). БілАПП єдина організація, що має свої філії на периферії. Творчість членів БілАПП'у іде по лінії дальшого зросту (проза: П. Головач, Г. Мурашко, М. Линьков, Я. Лімановський, В. Коваль і др.; поезія: А. Александровіч, А. Звонак, В. Мараків, М. Федорович, П. Бровка, А. Марковка, І. Плавник та інш. критика: А. Синкевич, А. Городня, М. Алехнович, Бенде і др.).

У творчості членів БілАПП'у, зрозуміло, спостерігаються недоліки і помилки. За основні помилки і недоліки єсть елементи націонал-демократизму, що іноді просочуються, безпредметність

у ліриці, не досить висока інколи художність і т. п. Розгортанням самокритики, учобою, суспільно-політичним вихованням своїх членів, БілАПП забезпечить загальноякісний і художній зріст літературної продукції своїх членів. Той факт, що БілАПП активно проводить свою роботу за керівництвом комуністичної партії, що широкою участю своїх членів у культурно-громадській роботі він має зв'язок з трудящими масами,—є гарантія, що пролетарське спрямування буде витримано і дальший зріст буде забезпечено.

«Полим'я» об'єднало в своїх лавах старіших письменників «нашенців» і молодих, бувших «молодняківців». Диференціація в цій групі відбувалася так: основна частина старіших письменників, поступово позбавляючися націонал-демократичних поглядів, поступово вивчаючи досвід класової боротьби усе наближалася до пролетарської позиції в літературі. Друга ж частина із групи молодих письменників, бувших молодняківців, якраз навпаки піддавалася впливу націонал-демократичних, глитайсько-буржуазних настроїв, утворюючи цим ґрунт для відходу од пролетарської лінії в творчості. Ось на такому етапі, за таких тенденцій, що опреділялися в розвитку творчості, і склалася група «Полим'я». Лінії, шляхи розвитку окремих письменників «Полим'я» не пішли рівнобіжно тому, а переплелися, розійшлися.

Напр., письменник Дудар, що в його творчості і раніше спостерігалися елементи занепадництва і націонал-демократизму, дійшов до чітко контр-революційних творів («Посікли нащ край»). Більш чи менш революційна творчість Зарецького на першому етапі свого розвитку пішла шляхом посилення націонал-демократичних настроїв і привела нарешті до активної, чіткої націонал-демократичної глитайської лінії в літературі (роман «Кривічі», що припинений друком з наказу Головліту, нарис «Подоріж до нової землі», націонал-демократичні виступи на літературних диспутах і т. д.). М. Зарецький між іншим весь час активно виступав проти основних засад БілАППу, проти зближення його з пролетарськими літературами інших національностей (вступ до ВОАППу і т. д.). В публіцистичних виступах М. Зарецький захищав теорію «самобутности», захищав орієнтацію на Захід.

Низка помилок із групи «Полим'я» Ц. Гартного, що в основному зводяться до недооцінювання ролі пролетаріату в утворенні БСРР, переоцінювання ролі інтелігенції і т. д. також сприяли так антипролетарським ухилам у творчості самого Ц. Гартного, як і ухилам у творчості окремих членів групи «Полим'я».

Таке становище не могло не привести до кризи групи «Полим'я». Залишив цю групу пролетарський поет А. Александровіч, що вступив до БілАППУ. Трохи пізніше вийшов із групи «Полим'я» і народний поет республіки Якуб Колас. Нарешті, Ц. Гартни виступив у пресі з мотивованою заявою, в якій визнав усі свої помилки і вирішив їх виправити. Нині «Полим'я» як певна літературна громадська організація з певним обличчям, можна сказати, не існує. Воно не могло, напр., відгукнутися і дати відповідну оцінку ні антипролетарських ухилів М. Зарецького, ні нарешті реагувати на помилки Ц. Гартного.

Поруч такого занепаду групи «Полим'я» як літературної організації, поруч кризи у творчості окремих членів групи ми маємо й протилежні позитивні явища. Після деякої перерви помічається зрушення у творчості пролетарського поета М. Чарота. Дальші кроки вперед у напрямку наближення до пролетаріату зробив народний поет республіки Янка Купала в своїх останніх поезіях. Остання творчість народнього поета республіки Якуба Коласа (нині не входить до складу групи «Полим'я») теж показує певні тенденції наближення до пролетарської літератури.

Все це говорить про те, що в групі «Полим'я» відбулася досить чітка диференціація. «Полим'я» зараз вважати за єдину організацію уже не доводиться більше, ніж при її заснуванні.

Письменники із групи «Узвишша» ще й досі пояснюють свій вихід із «Молодняка» тим, що ніби то «узвишшівці» розійшлися з «молодняківцями», головним чином, у питаннях творчої методи. Це, розуміється неправильно тому, що в основних засадах «Узвишша» і тодішнього «Молодаяка» в основних поглядах на завдання літератури були серйозніші розходження. Дальша творчість і робота «Узвишша» ствердили, що розходження були більш значні, що розмежування відбувалося по соціальній лінії. В чому ці основні розходження?

«Узвишша», вступереч пролетарському настановленню, згідно якого література мусить відображати в першу чергу найбільш

актуальні проблеми соціалістичного будівництва, при чому відображати їх з погляду пролетаріату і впливати на читача в погодженні з завданнями пролетаріату,—висунуло, напр., завдання створення такої літератури, «що її побачать віки і народи». Захоплення з формально-художньої сторони творчості, за недостатньої уваги до змісту. Заперечення потрібності участі письменника в культурно-громадській роботі, що показує на відрив його од мас, замикання в межах вузько-літературної організації. Відсутність самокритики в середині об'єднання, зайво-поблажливе ставлення до помилок своїх членів, поруч з тисненням дрібно-буржуазної стихії—склали сприятливий ґрунт для антипролетарських ухилів у творчості окремих письменників із групи «Узвишша», і поскільки не було на них реагування,—помилки всього об'єднання. Ми тут не маємо можливості детально розглянути творчість окремих письменників із групи «Узвишша». Проте, ми можемо стверджувати, що нині група «Узвишша» також не є монолітна щодо складу, як це могло здаватися при її виникненні. Деякі із «узвишовців» утрималися на позиції попутницьких письменників, правда, без особливо помітної еволюції їх, в розумінні наближенні до пролетарської літератури. Другі навпаки, виявилися, ще правіші за дійсних попутників і цілком або частково їх можна зарахувати до табору дрібно-буржуазної літератури.

В. Дубовка, напр., ідучи шляхами формально-художніх пукань, удосконалення своєї письменницької техніки (тут він має певні досягнення), дійшов до яскраво виявлених націонал-демократичних мотивів (у символічних образах, напр., поеми «І пурпурових ветразей узв'іви» осміюється недалекість і тупість партейця (математик), що йому протиставиться лірична захоплена постать інтелігента (лірик). Націонал-демократичними мотивами просякнуті й інші твори В. Дубовки. Яскраво глитайські мотиви у творчості Язєпа Пушчі неодноразово зазначала білоруська критика («Листы да сабаки», «Осінні пісні»). Пародія на радянське будівництво, елементи націонал-демократичних настроїв зустрічаються в поета Лужаніна. Переважають формалістсько-естетичні елементи в критиці А. Бабарекі, одного з теоретиків правого крила «Узвишша». Всіх цих письменників, членів об'єднання «Узвишша», уже сьогодні не можна ставити поруч З. Бядулі, Крапиви, К. Чорного, Глебкі. Правда у твор-

чості К. Чорного на першому її етапі спостерігаємо зайву захищеність людьми «радянського дна», а в пізніших творах спостерігаємо порушення пропорції між негативними й позитивними типами на користь перших. Це принижує актуальність творчості К. Чорного. Проте, з цими зауваженнями, все ж К. Чорного можна зарахувати до лівого крила «Узвишша».

Останнього часу «Узвишша» прийняло резолюцію, що визнає помилки у творчості й публіцистичних виступах окремих членів групи. Частково в резолюції визнаються й помилки всього об'єднання. Ця резолюція говорить про зрушення в самокритиці «Узвишша», якої досі в пресі не було.

Цій резолюції присвячено й передову статтю в органі «Узвишша» (такої ж назви). Крім низки істотних і правильних висновків щодо роботи об'єднання і припущених помилок, передовиця на жаль не є досить рішуча в розумінні самокритики і навіть повторює деякі попередні помилки, а деякі навіть захищає. В статті, напр., характерно пояснюється відсутність самокритики в групі. Виявляється, що антипролетарські ухили в творчості «Узвишша» не підлягали самокритиці тому, що критика «зовні» робила ніби то помилки в оцінці цих ухилів і «узвишовці» утримувалися од критики, щоб не загрозовувати самому існуванню об'єднання. Таким чином, в об'єднанні існувало примирливе ставлення до ухилів, «внутрішній мир», задля зберігання єдності об'єднання.

За недолік статті є й те, що в ній не дані до критики помилкові тези «Узвишша», присвячені виникненню цієї організації. Ці тези низкою своїх невірних з погляду пролетарської літератури, тверджень не давали правильної орієнтації письменникам із групи «Узвишша» не сконцентрували їх уваги на темах соціалістичного будівництва і т. д. В цій статті повторюється помилковий погляд «Узвишша», що ніби то вихід «узвишовців» із «Молодняка» відбувся через розходження в питаннях творчої методи, коли за основну причину цього виходу було, як ми вже зауважували, розмежування по соціальній лінії. В статті не прокритиковано визначення «Узвишша» як пролетарської літературної організації, про що інколи говорили «узвишовці» в пресі. Це визначення безперечно є невірне, особливо тепер, коли серед «узвишовців» є письменники далеко не

пролетарські, коли «Узвишша» тільки тепер і то нерішуче починає проводити самокритику.

У всякому разі резолюція «Узвишша» і передовиця в журналі «Узвишша» є кроком уперед і свідчить про те, що окремі письменники в об'єднанні, більш близькі до «пролетарської літератури», починають «подавати свій голос». З другого боку, нерішучість у самокритиці, помилки в передовій статті свідчать про те, що ця частина «узвишовців» не завоювала собі переважного впливу в об'єднанні і з метою зберегти внутрішню єдність, не йде на рішучішу критику. Ці помилки, це бажання поступитися, бажання компромісу заради внутрішньої єдності свідчить про те, що процес диференціації в «Узвишші» відбувається надто повільно, не має ще достатньої сили, щоб побороти внутрішні ускладнення, хитання окремих письменників і т. д.

Говорячи про розмежування білоруських письменників За їхньою творчістю на соціальні категорії ми матимемо таку акрину: попутниками за правильного розуміння цього слова можна вважати: Якуба Коласа (не входить ні до одного з об'єднань), Янку Купала, Я. Немацького, М. Громику (члени «Полим'я») Максима Горьцького (не входить до жодного з об'єднань) З. Бядулю, К. Чорнаго, Крапіву, Кляшторнаго (члени «Узвишша»).

Ц. Гартни, що через свої помилки зійшов зі шляху пролетарської літератури і що захищаючи й далі свої помилки міг би безумовно опинитися на протилежному березі, з визнанням своїх помилок і вирішенням виправити їх перекинув міст між собою і пролетарською літературою. Єсть підстави надіятися, що коли він піде в цьому напрямку, коли деякі особисті настрої й минулі традиції не будуть йому за гальмо, то на цей раз він твердо стане в лавах пролетарської літератури.

Треба зауважити, що в творчості деяких із вищезазначених письменників є ті характерні особливості, через які можна було б назвати їх селянськими письменниками, себто вони є ближчі до пролетарської літератури. Зазначимо також і те, що в завдання цієї статті не входить перелік усіх білоруських письменників з розмежуванням їх на пролетарські, селянські, попутників і т. д.

Не можна вважати за попутників нині (беручи до уваги останні твори й тенденції розвитку творчого) М. Зарецького

(член «Полим'я»), В. Дубовку, Я. Пушчу, Лужаніна, Бабареку (члени «Узвишша»). Ці письменники тепер (не однаково, правда) складають праве крило білоруської літератури і треба було б од кожного з них крутого повороту в пролетарським напрямку, щоб підтягнути це крило ближче до пролетарських позицій, на лінію дійсного попутництва.

Диференціяція серед попутництва взагалі, а також диференціяція серед білоруських письменників-попутників, відбулася за останній час досить чітко.

За умов загостреної класової боротьби, коли одна частина попутників зробила значні кроки вперед, наближаючись до пролетарської літератури, друга ж поступово переходить до табору новобуржуазної літератури,—боротьба за попутника, за вплив на нього є на сьогодні досить актуальна проблема пролетарської літератури. Згідно зазначеної диференціяції определяється і ставлення до різних шарів попутників. Рішуча боротьба проти попутників, що котяться до табору ново-буржуазної літератури, проти протягування ними націонал-демократичних, глитайських, ново-буржуазних ідей до літератури. Послідовна марксистська критика щодо попутників, що йдуть до пролетарських позицій в літературі. Сприяння товариською критикою виживанню решток їх народницьких націонал-демократичних поглядів, інтелігентської хитливості і т. д. Цими в основному засадами определяється і ставлення БілАПП'у до інших літературних об'єднань БСРР і до окремих білоруських письменників.

Диференціяція, що відбулася, дає можливість більш успішного блокування, ніж раніше, на принципових засадах. До останнього часу в «Узвишші» і «Полим'ї» майже не було внутрішньої групової критики,—переважала критика *групова*: захищалося все, що належало групі і, навпаки, нападали на все, що було поза групою. Тепер уже в середині цих об'єднань є письменники, що з ними БілАПП може блокуватися на принциповому ґрунті і що з ними спільно може вести боротьбу проти правих елементів у білоруській літературі. Диференціяція утворює більш сприятливі умови для консолідації сил пролетарської літератури. Проте, нині БілАПП не може висувати гасло організаційного об'єднання в своїх лавах усіх пролетарських письменників БСРР. Це значило б послаблення пролетарського

впливу серед інших літературних організацій (шляхом виводу з'їзди пролетарських письменників). На даному етапі розвитку актуальне значіння має фактична консолідація сил пролетарської літератури. БілАПП зможе боротися за пролетарський вплив на попутника шляхом спільної роботи з найбільш близькими до пролетарської літератури письменниками інших літературних об'єднань шляхом спільного впливу на хитливі попутницькі одиниці цих об'єднань.

В БСРР досі ще не утворено федерацію радянських письменників. Утворенню перешкождали загострені відносини між окремими літературними угрупованнями, а також так звана «груповщина» що існує в цих об'єднаннях. Диференціація серед білоруських письменників і консолідація сил пролетарської літератури складають уже сприятливіший ґрунт для утворення Федерації Радянських Письменників. Уже цього року можливе створення Федерації, в середині якої БілАПП, як основна пролетарська літературна організація, буде проводити активну роботу. Треба буде оформити і зміцнити об'єднання селянських письменників БСРР.

Хоч ми вже й маємо значні зрушення в творчості багатьох білоруських письменників, наближення до пролетарських позицій в літературі, маємо значне зростання пролетарського сектору в літературі, збільшення його впливу й значіння, проте все ж повинні підкреслити ті труднощі, що стоять перед білоруською пролетарською літературою. Ще є негативні явища і в середині пролетарської літератури, як переоцінка своїх досягнень, недооцінка труднощів, не завжди повне розуміння самих завдань пролетарської літератури і т. д. Проте, ці недоліки і труднощі—це скоріше над усе хвороби зросту. Головне все ж те, що білоруська пролетарська література росте, все в більшій мірі веде перед щодо попутницької і селянської літератури, що вона успішно бореться на літературному фронті і неухильно йде шляхом завоювання гегемонії пролетарської літератури, в тісній спілці з загонами пролетарської літератури союзних братніх республік.

ВІД РЕДАКЦІЇ: З технічних причин стаття г. Лімановського виходить з запізненням. Тому деякі прогнози ватора застаріли. Напр., Ц. Гартни, замість наблизитися до пролетлітератури, пішов у сторону буржуазного націонал-демократизму й постановою вищих контрольних органів його виключено з лав КП(б)Б.